

Valtakunnallinen
kokoelmakysely – tulokset
YKN Turku 14.11.2024

Aija Laine

aija.laine@hel.fi

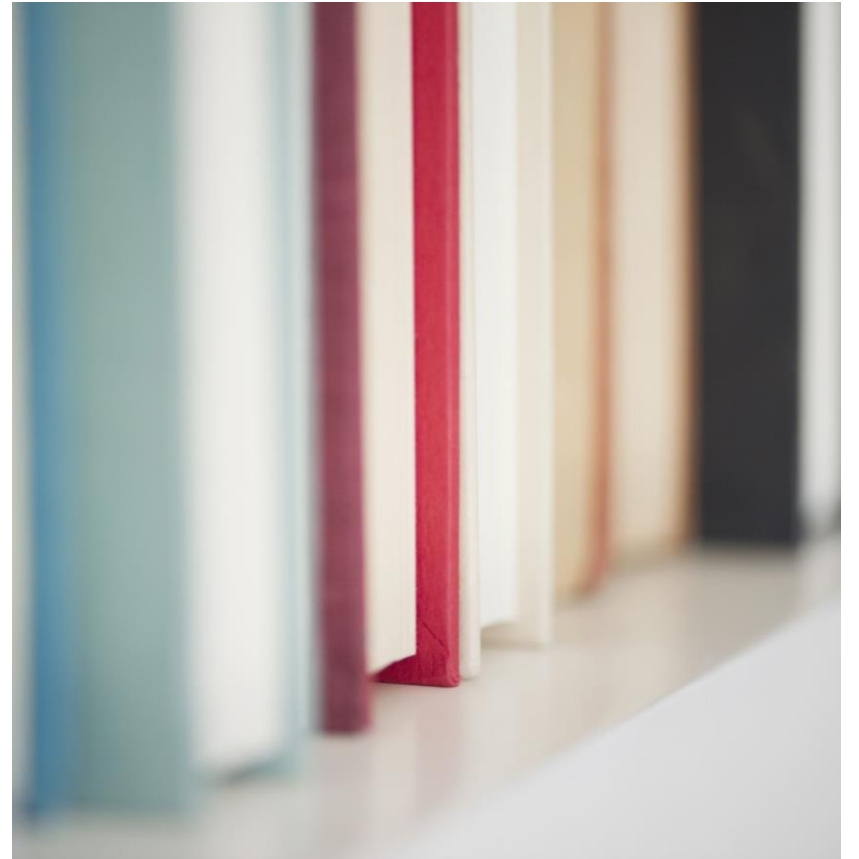
VAKE/Helsingin kaupunginkirjasto

Kokoelmakysely

Työryhmä:

- Kaisa Hypén, Turku
  - Aija Laine, Vake
  - Minna Männikkö, Oulu
  - Liisa Nikkilä, Ylöjärvi
  - Kirsi Salminen, Helsinki
  - Jonna Timoharju, Kurikka
-
- Verkkokysely AVIen kautta kaikille kirjastoille toukokuussa 2024
  - 42 kysymystä
  - Yhteensä 121 vastausta
  - Raportti:
https://www.kirjastot.fi/sites/default/files/content/valtakunnallinen-kokoelmakysely-2024_fi.pdf

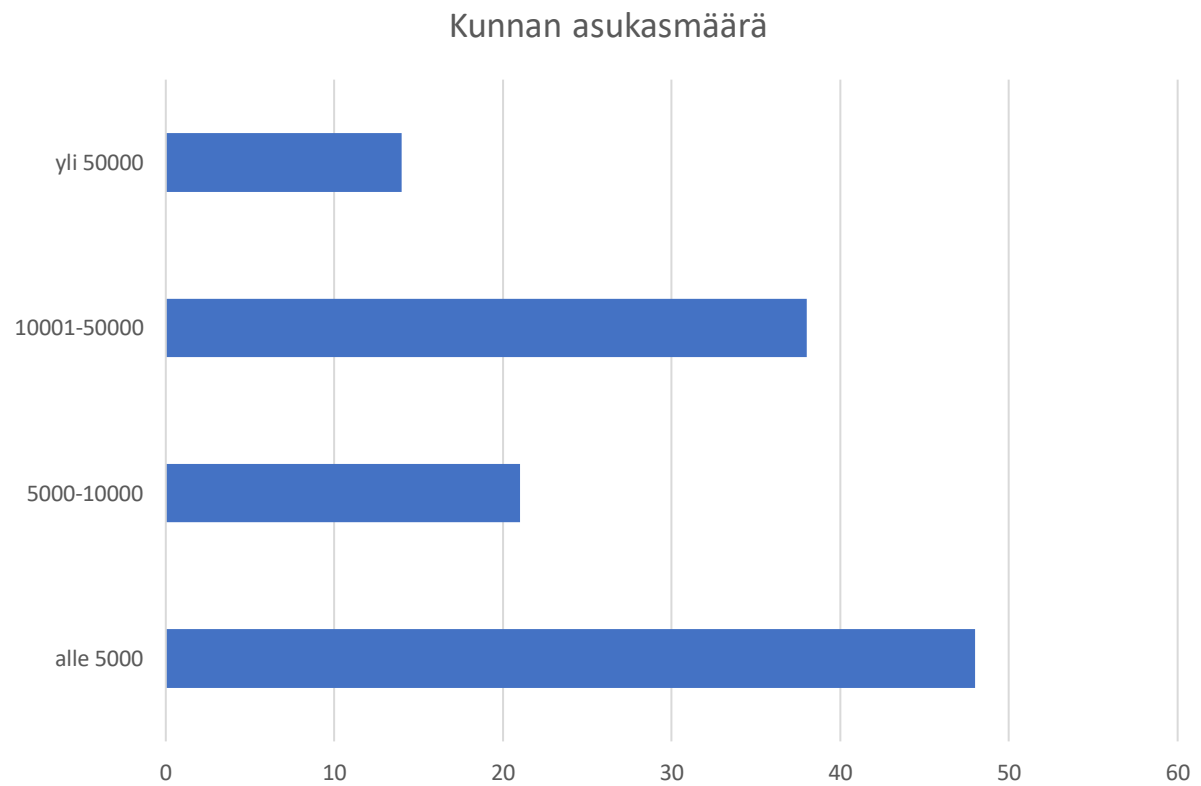

Kyselyn sisältö

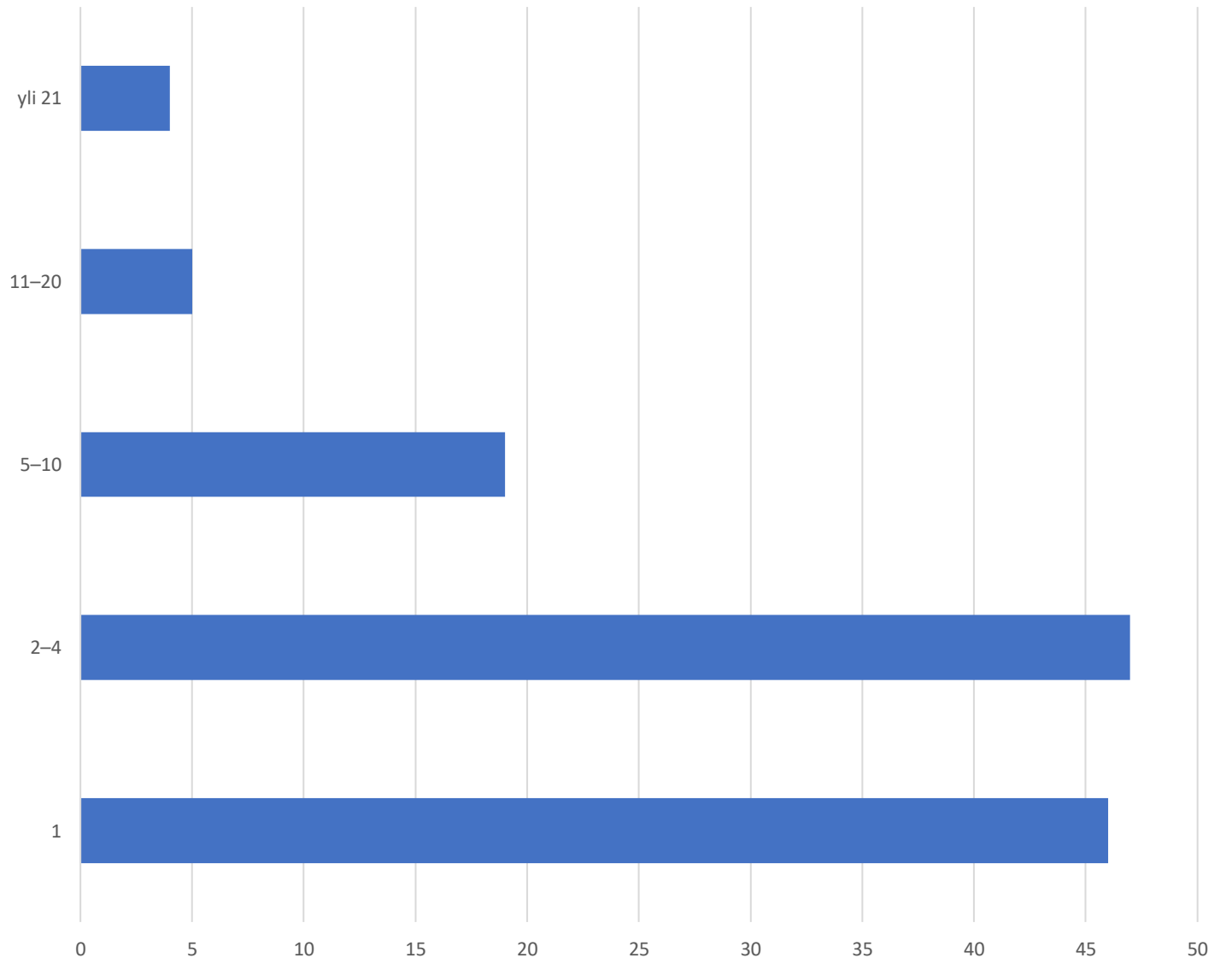
---

1. Taustatiedot
2. Kokoelmalinjaukset ja kokoelmien arviointi
3. Valinta, hankinta, poistot ja varastointi
4. Kokoelmatyön muutos ja kokoelmanhoidollinen osaaminen
5. Asiakkaiden tarpeet ja asiakaskäyttäytyminen
6. Kimppayhteistyö ja yhteiskäyttöiset kokoelmat

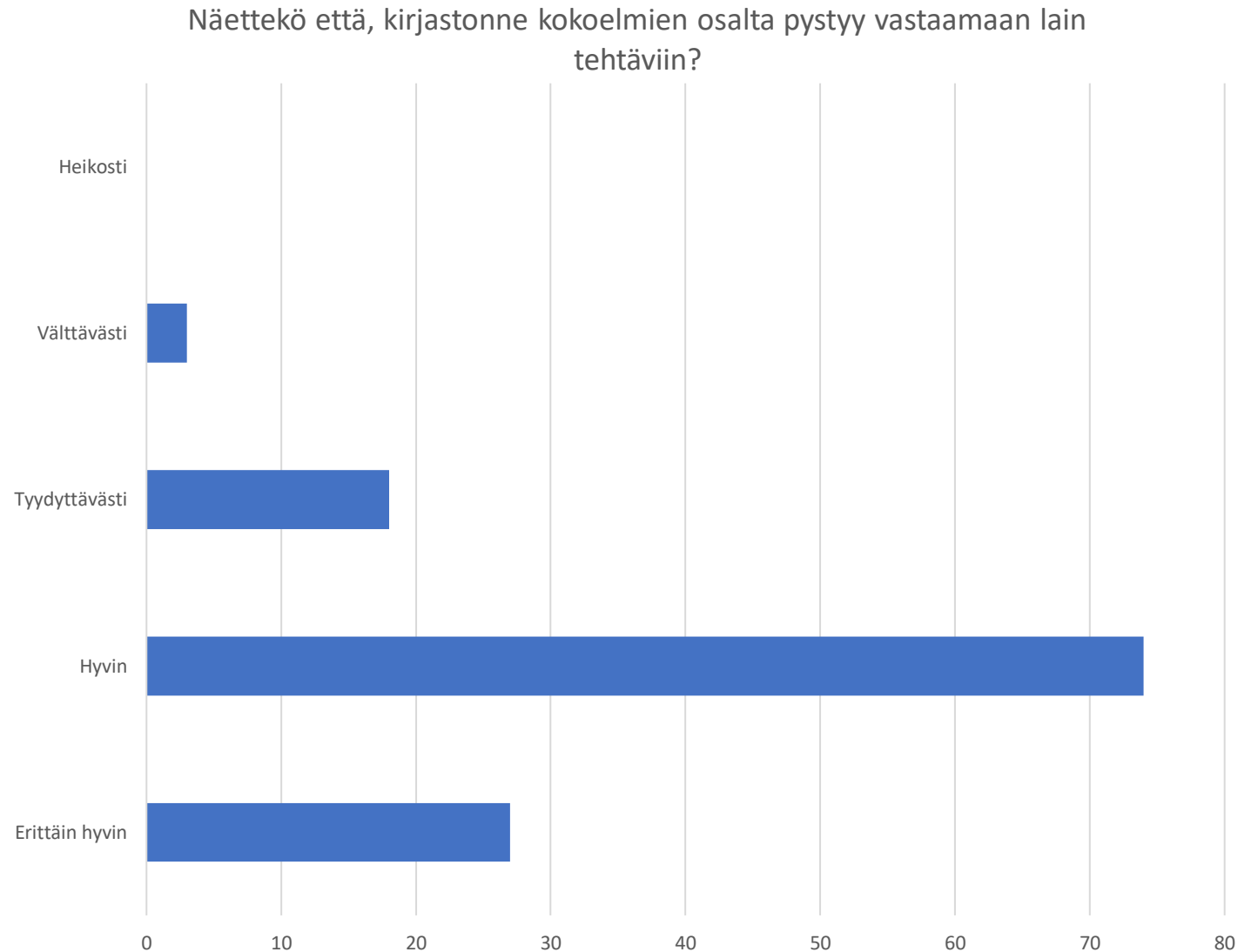
Kunnan asukasmäärä *

Kunnan
kirjastoverkon
koko, eli
toimipisteiden
(ml.
kirjastoautot)
lukumäärä?*

Laki yleisistä kirjastoista määrittelee kirjaston tehtäväksi ylläpitää monipuolista ja uudistuvaa kokoelmaa. Lain mukaan kirjaston on myös edistettävä lukemista ja kirjallisuutta, sekä tarjottava pääsy aineistoihin, tietoon ja kulttuurisisältöihin. **Näettekö että, kirjastonne kokoelmien osalta pystyy vastaamaan lain tehtäviin? ***

Arvioitteko
kokoelmianne, ja jos
arvioitte, niin millaisia
menetelmiä, metodeja,
tai tilastoja käytätte
arviointityössänne?
Oletteko hyödyntäneet
esimerkiksi tiedolla
johtamista
(väestöennusteet,
kaupunkisuunnittelu ym.)
osana kokoelmien
tulevaisuuden
suunnittelua?*

- Suurin osa kirjastoista arvioi kokoelmia jollain tasolla, yleisimmät mittarit kirjastojärjestelmistä saatava data, kuten lainaustilastot, 0-lainalistat ja kiertonopeus, Suomen yleisten kirjastojen tilastot, sekä kokoelman fyysinen kunto, myös OKM:n laatusuosituksot edelleen käytössä
- Arvioinnin apuna myös kvalitatiivista tietoa: asiakaspalautteet, kaukolainapyynnöt, varausten kohdentumisen seuraaminen, hankintatoiveet
- Arviointi vaihtelee paljon: ei arvioida systemaattisesti – PowerBi-raportit, väestöennusteet, tea-viisari, pisa-tulokset, kaupunkisuunnittelu, väestörakenne jne.
- Pienet kunnat: miten arviointia voitaisiin kehittää niin, että se olisi helppoa ja mahdollista myös pienissä kirjastoissa ja tukisi monipuolisesti pienten kirjastojen arviointityötä?

Määritelkää
lyhyesti
muutamalla
lauseella, mikä
on mielestänne
kirjaston
kokoelman
tarkoitus?*

- *”Kokoelman tarkoitus on antaa virikkeitä ja mahdollisuuksia oppimiseen, elämyksiin, lukutaidon ja kansalaisvalmiuksien kehittämiseen. Mielestäni kokoelmatyön parissa työskentelevältä kirjastoammattilaiselta vaaditaan hyvää yleissivistystä ja kiinnostusta seurata laaja-alaisesti yhteiskunnan ja maailman ilmiöitä. Kirjaston asiakkaalle tulee tarjota mahdollisuus saada haluamaansa aineistoa joko omasta asiointikirjaston kokoelmista, kimpun kokoelmista tai kaukolainana muualta Suomesta.”*
- *”Tarkoituksena on vastata asiakkaiden tarpeisiin. Teemme kokoelmamme avulla ehkäisevää mielenterveystyötä, mahdollistamme ajantasaisen tiedon saavutettavuutta ja rohkaissamme asiakkaitamme uteliaisuuteen ja uusien asioiden kokeilemiseen.”*
- *”Kokoelmat ovat väylä ja väline ihmisyyden monimuotoisuuden ymmärtämiseen, erilaisuuden ja erilaisten näkemysten hyväksyntään.”*

Kirjastoaineistohankinnan %-osuus toimintamenoistamme oli vuonna 2023*

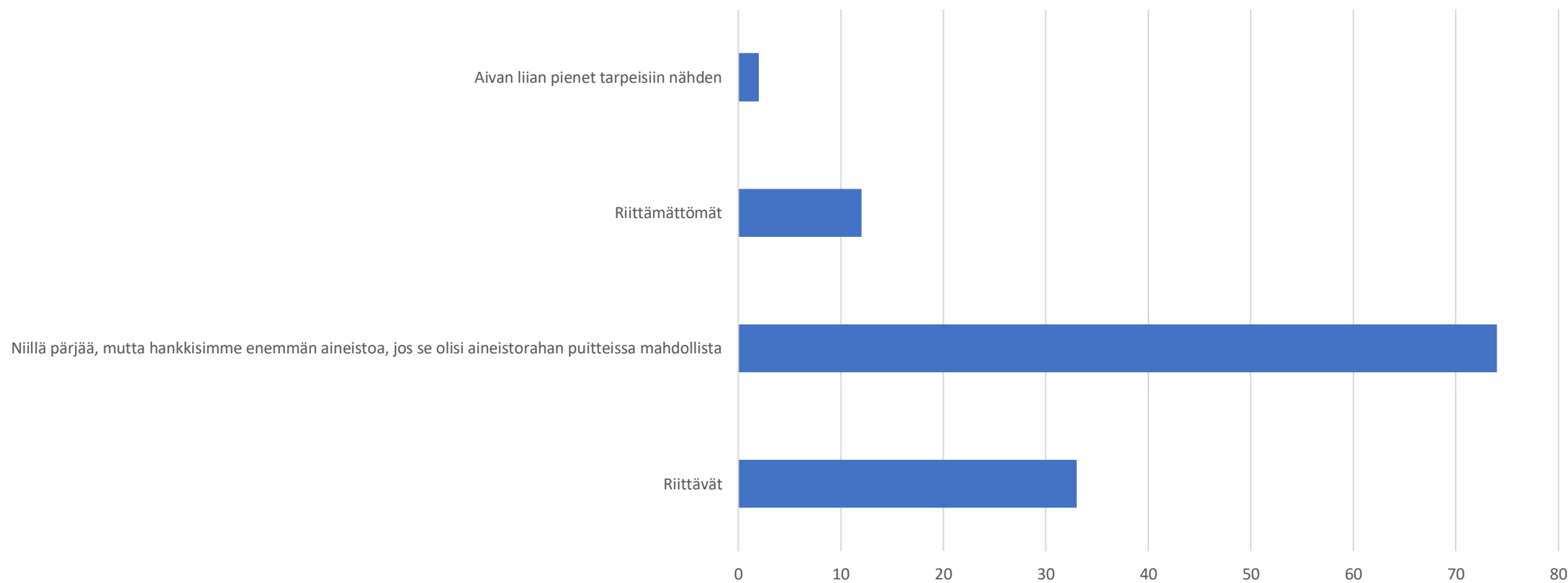
Pienimmillään 5 %, suurin 30 %,
ka. 13,6%

Kirjastoja, joilla aineistohankinta
ylitti 20% toimintamenoista oli
yhteensä 8 kirjastoa, joista 6 oli
alle 5000 asukkaan kunnissa olevia
yhden toimipisteen kirjastoja, ja
puolet näistä oli Vaasan AKE-
alueella

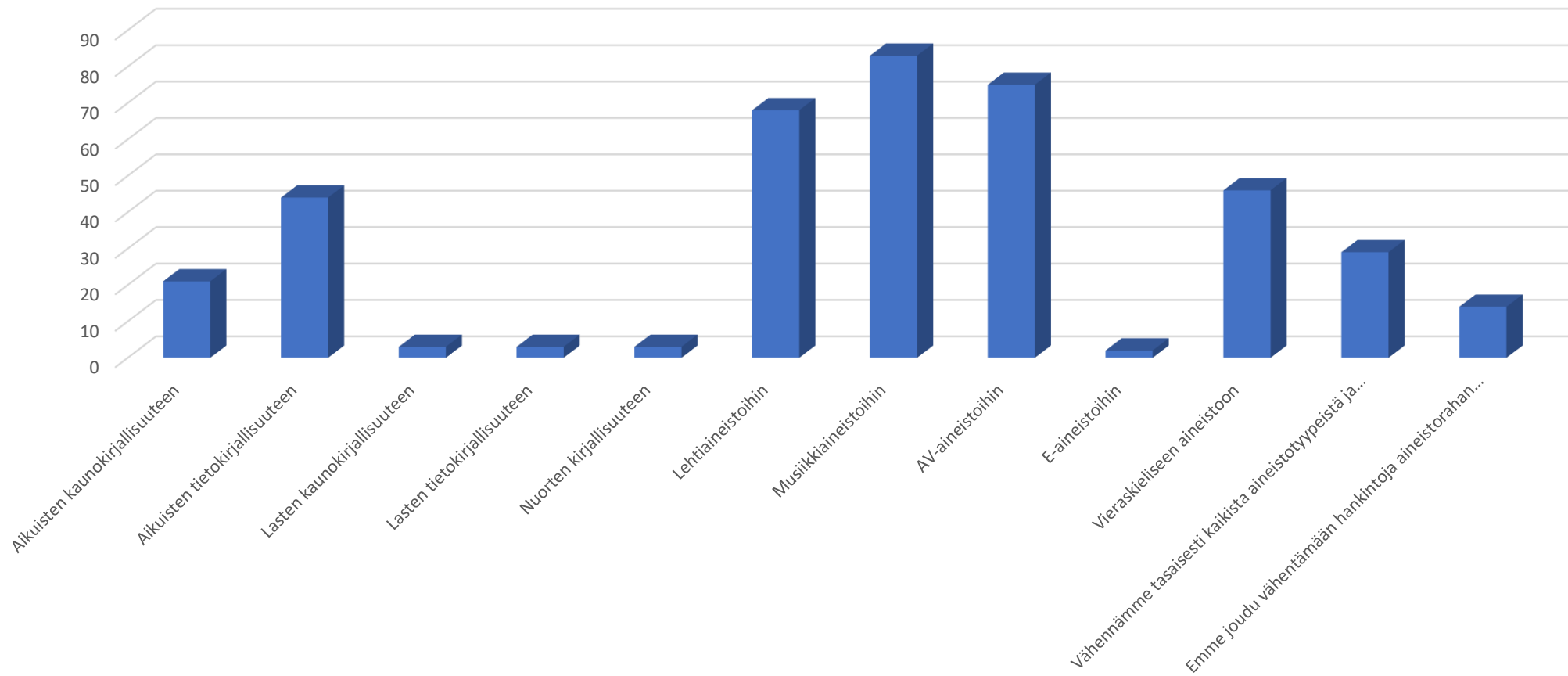
Kirjastoja joiden
aineistohankintamenot alittivat 8%
toimintamenoista oli yhteensä 3 ja
niistä kaksi sijaitsi yli 50 000
asukkaan kunnassa ja yksi 10001-
50000 kunnassa

Kirjastomme aineistomäärärahat ovat*

Kirjastomme aineistomäärärahat ovat

Jos joudutte vähentämään aineistorahan pienuuden vuoksi hankintaa, mihin hankinnan supistukset yleensä kohdentuvat, valitkaa oikeat vaihtoehdot*

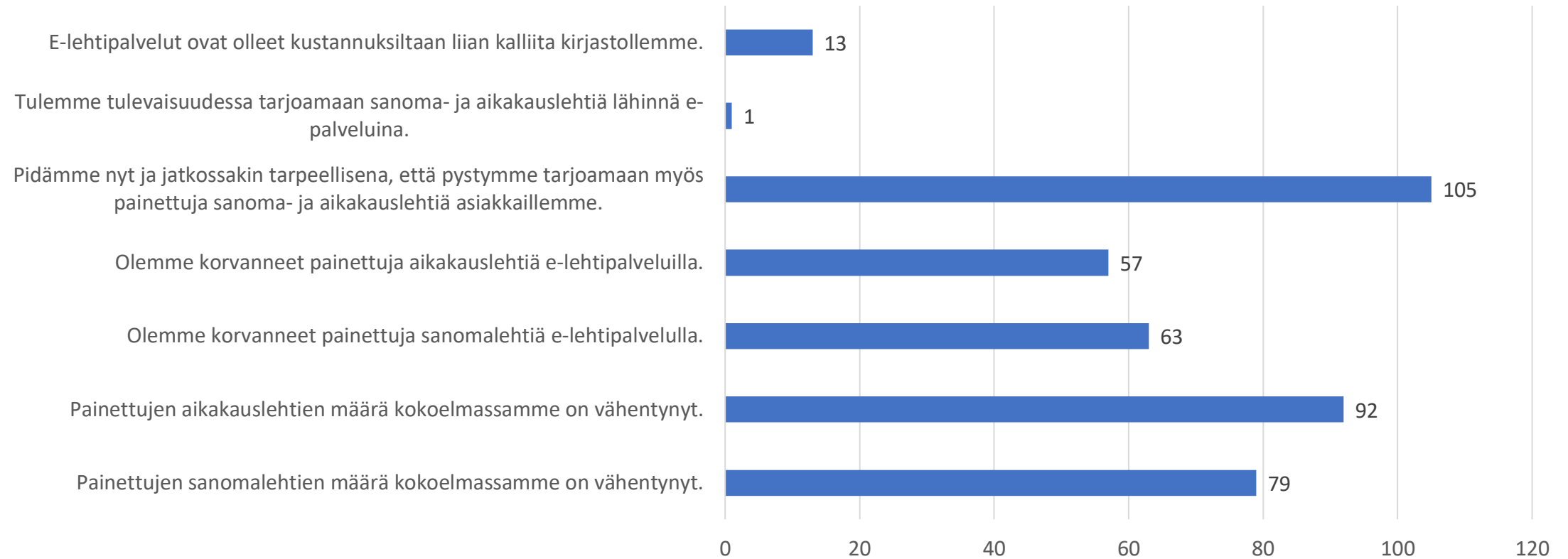

Voitte tarkentaa halutessanne vastausta aineistorahoihin liittyen.
Onko niissä tapahtunut, tai tapahtumassa muutoksia?

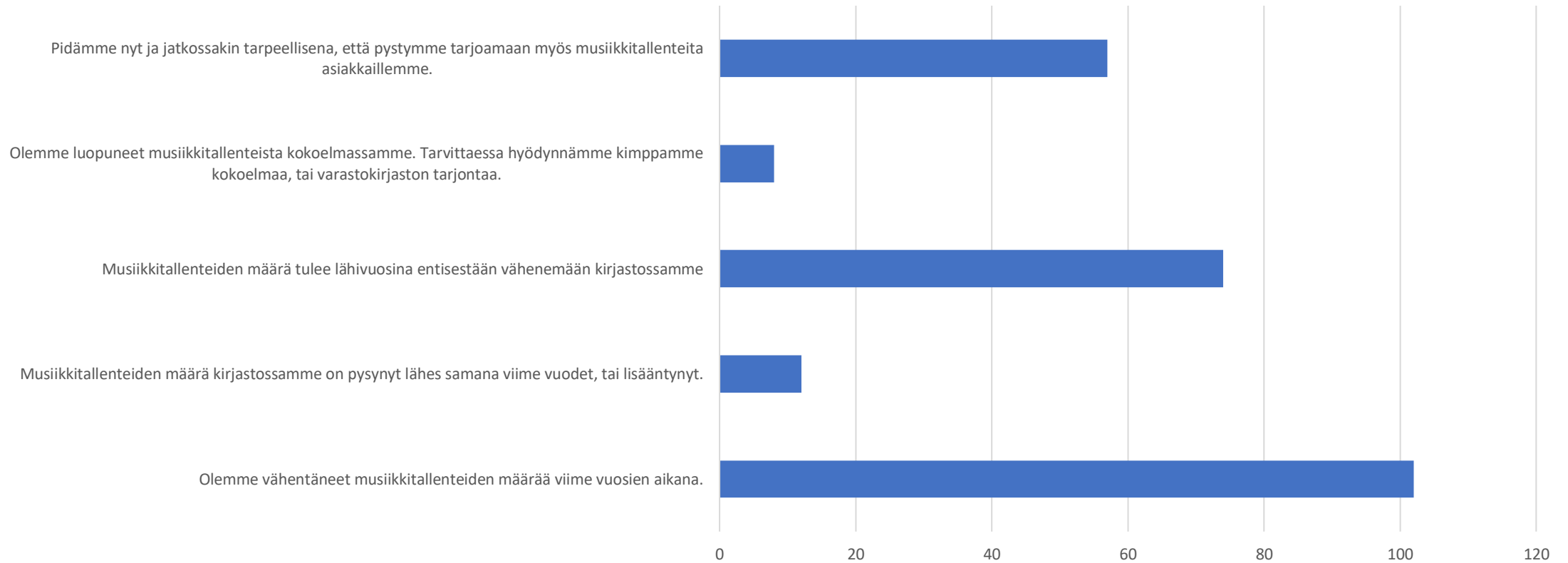

- Aineistoraha pysynyt samana, mutta hankintakustannukset nousseet, erityisesti e-aineistot ja lehtiaineistot. Epävarmuus tulevista vuosista.
- Kirjaston kokonaisbudjetti pysynyt pitkään samana, mutta kaikki muut kiinteät kustannukset nousseet - aineistorahan määrä on laskenut.
- Aineistorahoja leikattu aikaisempina vuosina kunnan taloustilanteen vuoksi, ei ole palautettu myöhemmin takaisin tilanteen helpottuessa.
- Osassa kuntia aineistorahoja on leikattu useana viime vuonna peräkkäin, myös merkittäviä leikkauksia aineistorahoihin.
- Suuria eroja kirjastojen kesken, joissakin aineistorahaa lisätty esimerkiksi kuntien yhteiseen e-kirjastoon liittymisen vuoksi, osassa korotettu muuten aineistomäärärahaa jopa 20% edellisestä vuodesta.

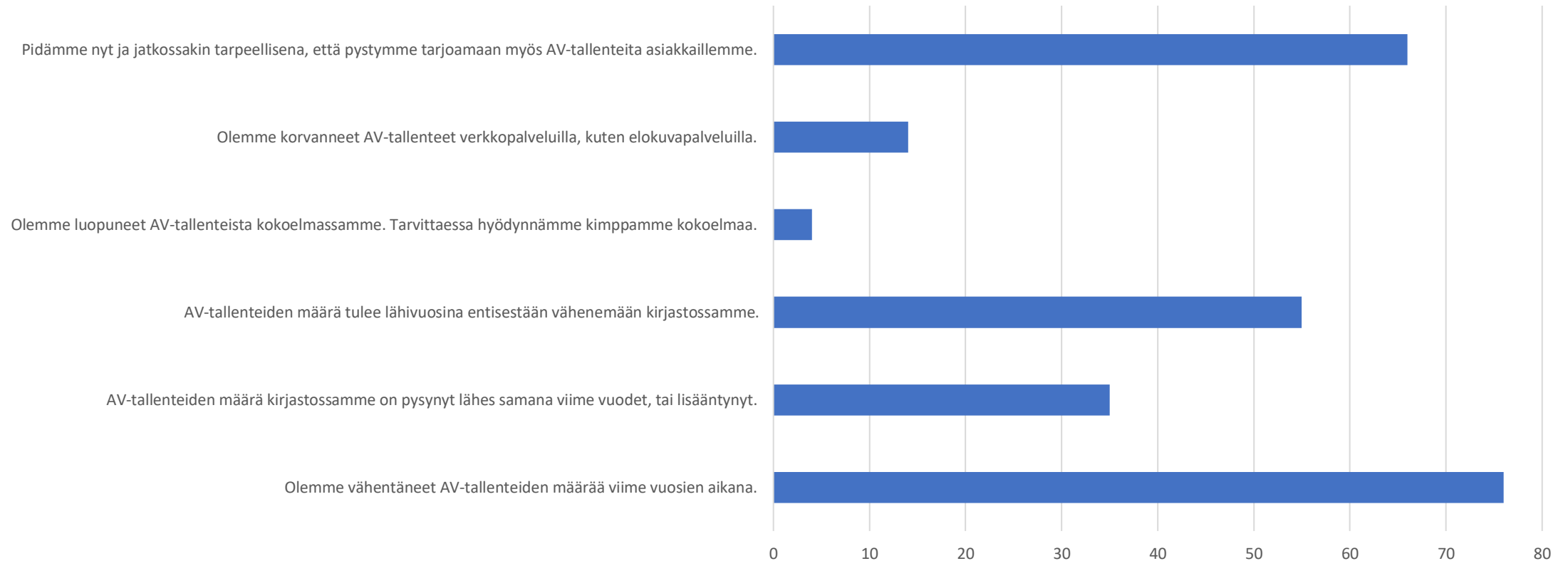
Lehtiaineisto*

Musiikkitalenteet*

AV-tallenteet, (esim. elokuvat, pelit ja kielikurssit)*

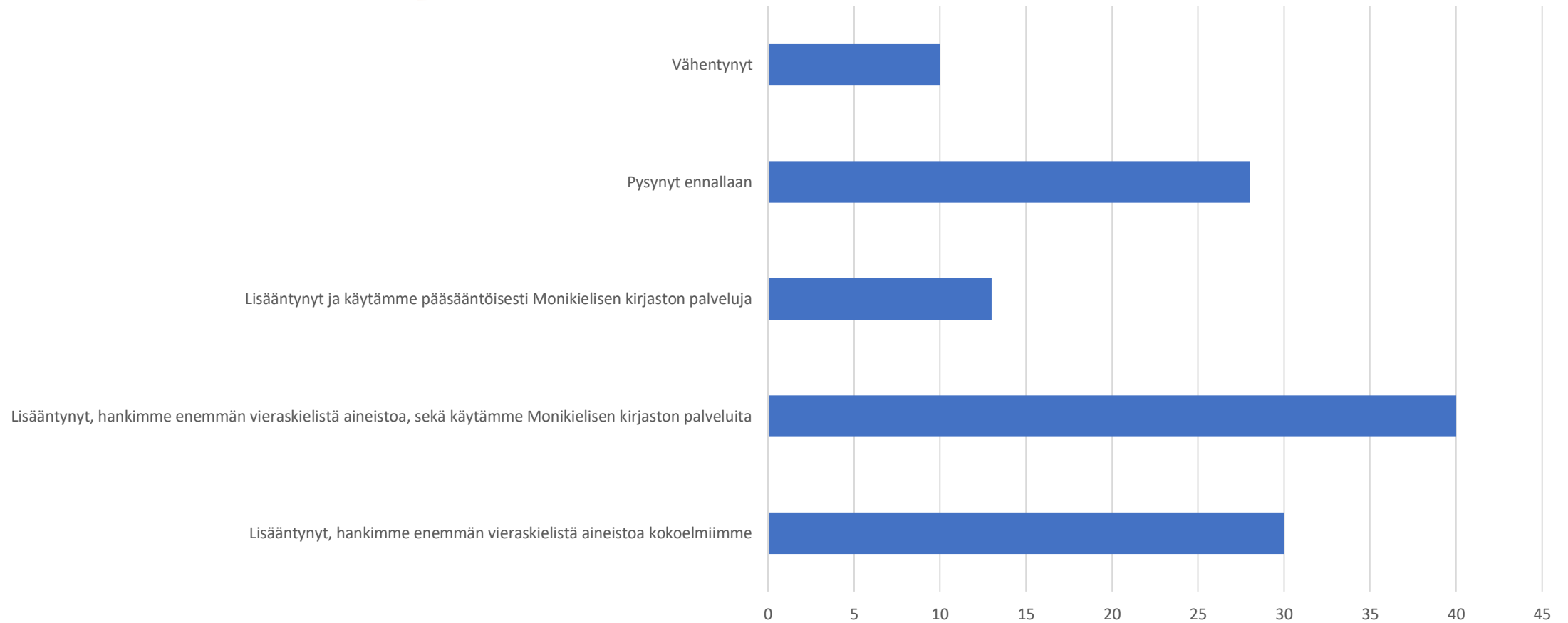
Voitte täydentää tähän halutessanne lehtiin, musiikkitalenteisiin ja AV-aineistoihin liittyviä seikkoja.

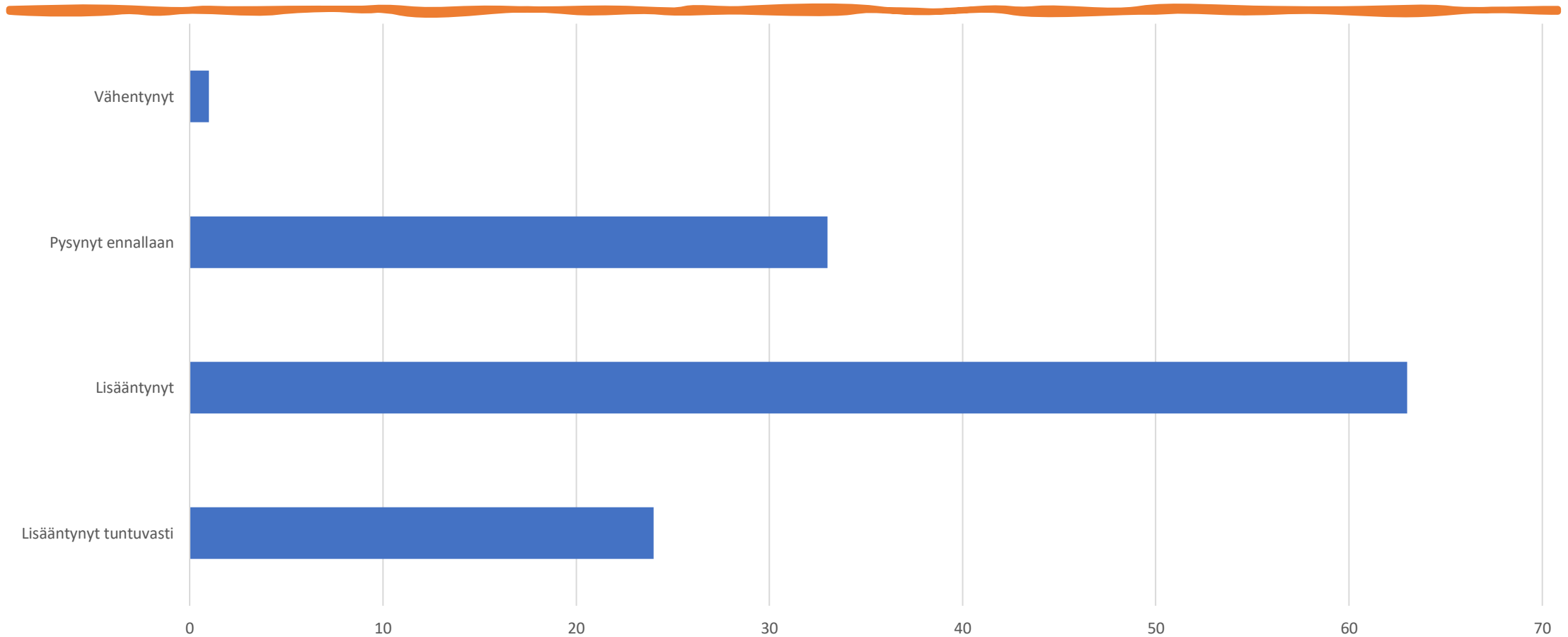
- Lehtien hintojen nousut ovat vähentäneet hankintaa.
- Sanomalehtien toimitusvaikeudet ohjaavat e-palveluiden pariin. Varhaisjakelun lopettaminen -> lehtiä ei ole järkevää enää tilata painettuna.
- Musiikin lainaus on vähentynyt niin paljon, että hankinta ei ole enää perusteltua.
- Musiikin ja av-tallenteiden tarjonta on vähentynyt, av-aineistojen saatavuus pohdituttaa, kun palvelut menevät yhä enemmän verkkoon.
- Konsolipelien lainaus on nousussa ja AV-aineiston hankinta painottuu yhä vahvemmin niihin.
- Dvd-tallenteille on vielä kysyntää ja joissakin kirjastoissa käyttö jopa kasvaa.
- Kokoelman pieneminen ei ole pelkästään kustannuskysymys, vaan myös saatavuuskysymys.

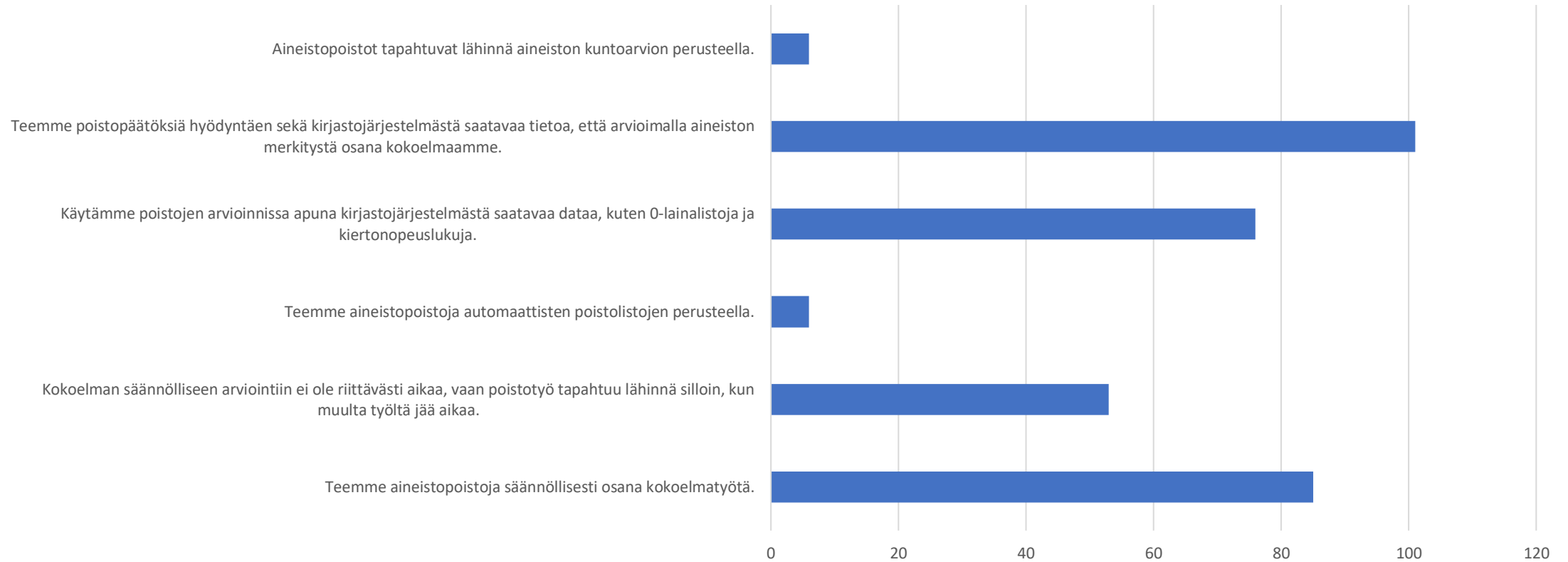
Vieraskielisen aineiston (muu kuin suomi tai ruotsi) tarve kirjastossamme on parin viime vuoden aikana*

Selkokielen ja helppolukuisen aineiston tarve kirjastossamme*

Aineistopoistot, valitkaa kaikki sopivat vaihtoehdot*

Varastointi, valitkaa kaikki sopivat vaihtoehdot*

Pohtikaa lopuksi kirjastoille tarjolla olevaa aineistoa (pl. e-aineisto) valintatyön näkökulmasta. Onko aineiston tarjonta mielestänne riittävän monipuolista ja kirjastojen tarpeisiin vastaavaa? Millaisia toiveita esittäisitte kustannuskentän ja aineiston tarjoajien suuntaan?*

- selkokirjat
- isotekstiset kirjat
- laadukas käänöskirjallisuus eri kielialueilta
- klassikkojen uusintapainokset, sekä uusintapainokset kysytystä kirjallisuudesta
- monipuolisesti tietokirjallisuutta suomen kielellä
- tietokirjallisuutta ajankohtaisista aiheista
- ruotsinkielisiä käänöksiä Suomessa julkaistusta tietokirjallisuudesta
- harvinaiskielinen kirjallisuus
- kaksikielinen/monikielinen kirjallisuus
- lasten- ja nuortenkirjallisuutta monipuolisesti
- lasten laadukas tietokirjallisuus
- pojille suunnattu kirjallisuus
- nuorille suunnattu tietokirjallisuus
- nuorten helppolukuinen kirjallisuus
- teemoitetut laadukkaat lasten kuvakirjat
- englanninkielinen nuorten ja lasten kirjallisuus
- manga-sarjakuvat

Aineiston tarjonta

”Suurten kustantajien tietokirjavalikoima on yksipuolistunut, ilmestyy lähinnä elämäkertoja, true crime-, käsityökirjoja. Kustannuskenttä on muutoksessa, suurten kustantajien valikoimat yksipuolistavat, pienemmät kustantajat julkaisevat vähänlevikkistä kiinnostavaa kirjallisuutta, esim. tietokirjallisuutta, runoja, esseitä ja aforismeja. Kirjasto saa vuosittain noin 3500 hankintaehdotusta asiakkailta, joten kirjaston tarjonta laajenee niiden myötä. Se kertoo ehkä myös siitä, että Suomessa ei ilmesty riittävän monipuolisesti erilaisia aineistoja, vaan ehdotetaan hankittavaksi paljon eri alojen vieraskielistä tietokirjallisuutta.”

”Huolestuttaa, miten tietokirjallisuuden käy tulevaisuudessa. Jo nyt tuntuu, että tarjonta on kaventunut niin, että jostakin aihealueesta julkaistaan paljon ja joistakin hyvin vähän tai ei ollenkaan.”

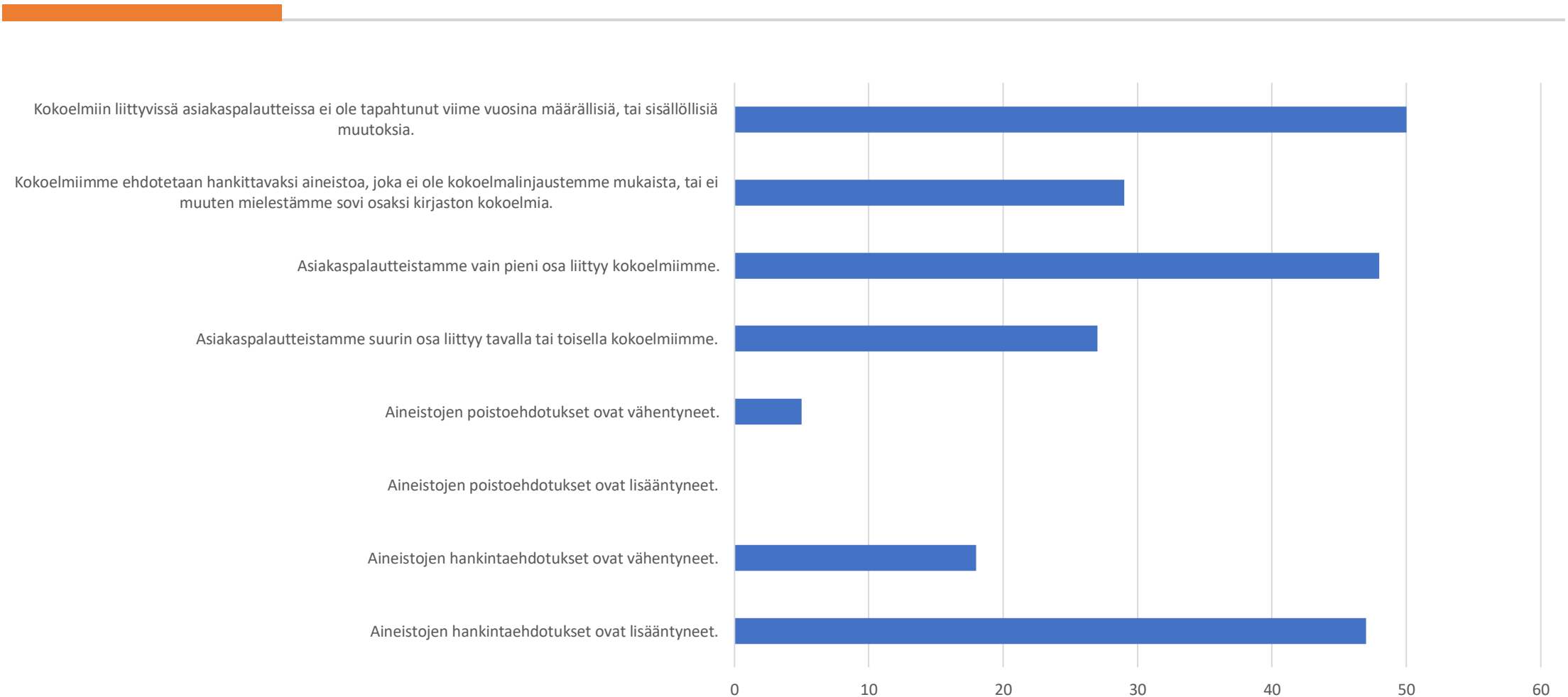
”Lapsille julkaistaan liikaa heppoisia, typerästi riimiteltyjä käännöskirjoja. Kirjastoissa tarvittaisiin enemmän lastenkirjoja, joissa on joku järkevä teema hyvällä tavalla käsiteltynä. Tällaisia kirjoja kysytään paljon päiväkoteihin. Tarvitsimme enemmän kirjoja erilaisista juhlista (muistakin kuin joulusta), vuodenaajoista ja erilaisista lasten opettelemista taidoista noin esimerkiksi. Tunnetaitokirjoja on viime aikoina kustannettu hyvin, ja niitä myös kysytään ja lainataan.”

Millä tavoin kokoelmatyö on muuttunut, tai kehittynyt viimeisen viiden vuoden ajanjaksolla? Onko kokoelmatyö mielestänne kehittynyt mielekkäämpään suuntaan, ja onko siihen käytettävissä riittävästi resursseja?*

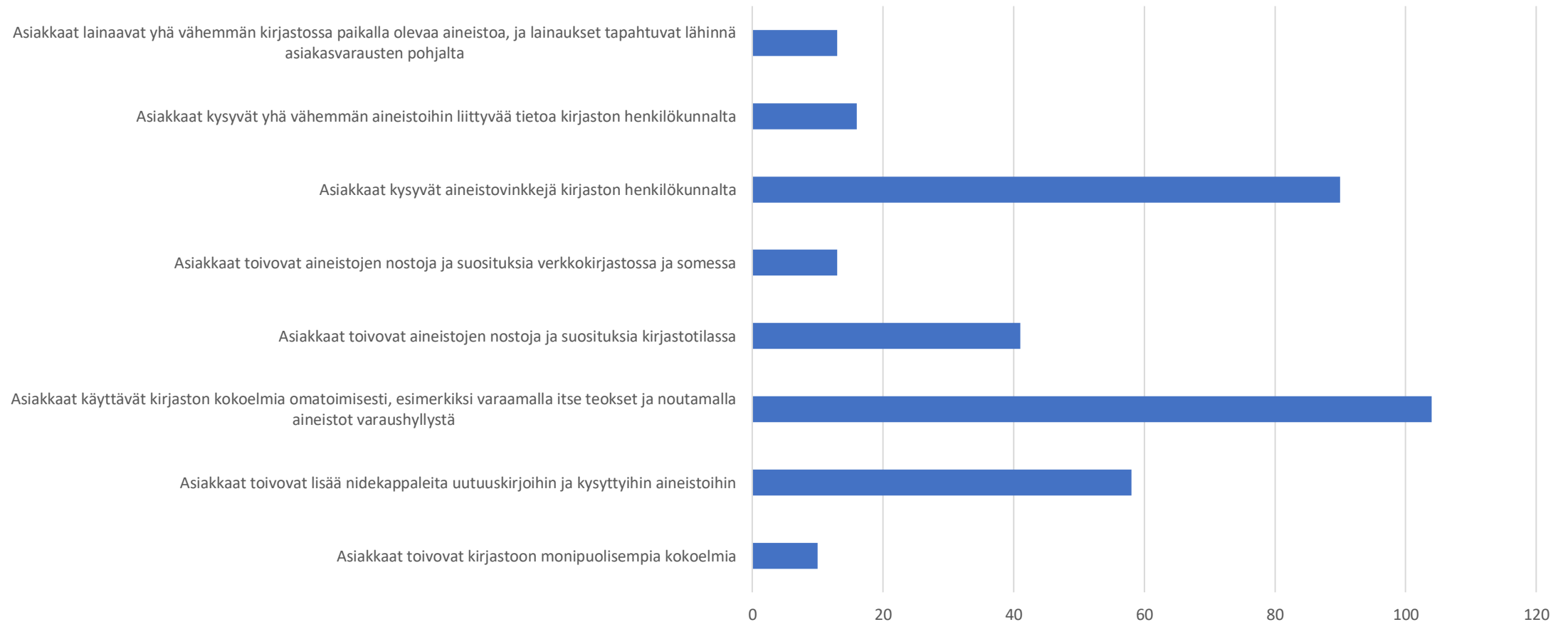
- Pysynyt ennallaan, ei suuria muutoksia.
- Muuttunut mielekkäämpään suuntaa, perustuu enemmän tietopohjaan kuin aikaisemmin.
- Aikaa yhä vähemmän kokoelmatyölle, kun kirjaston tehtäväkenttä laajentunut ja työvoimaa vähemmän käytössä kuin aikaisemmin. Samalla kokoelmatyö vie enemmän aikaa, kun tarjonta ja kysyntä moninaistuu.
- Aikaa ja resursseja ei ole esimerkiksi kokoelmatyön ja sen välineiden kehittämiseen.
- Kimppayhteistyö helpottanut sekä valintaa, että poistotyötä, kaikkea ei tarvitse olla omassa kokoelmassa.
- Keskitetty valinta järkevää ja säästää resursseja. Toisaalta kellutus, kokoelman tasapainotus ja logistiikka tuo lisävaatimuksia ja vie aikaa.
- Pienemmät tilat - tarkempaa valintaa.

Arvioikaa kokoelmiin liittyviä asiakaspalautteita muutaman viime vuoden ajalta. Valitkaa ne vaihtoehdot, jotka mielestänne kuvaavat parhaiten* asiakaspalautteita.

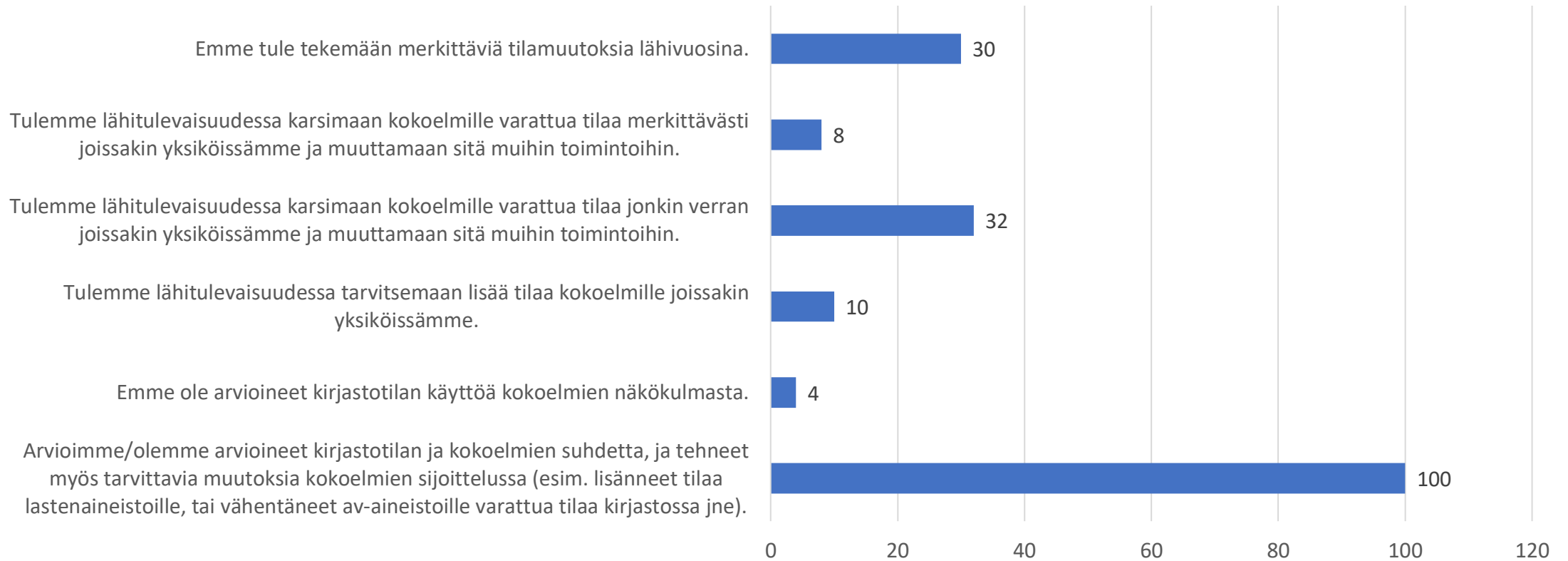

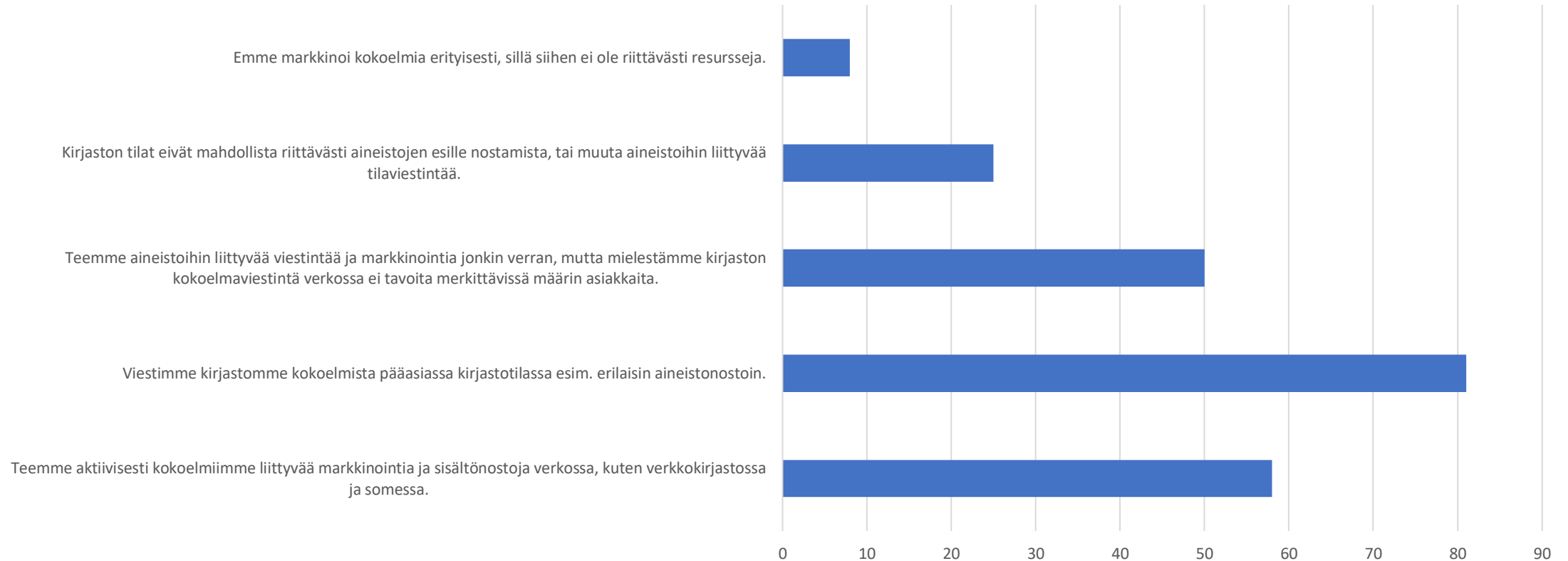
Valitkaa seuraavista vaihtoehtoista kolme sopivinta, kun mietitte asiakkaiden suhdetta kirjaston kokoelmiin ja asiakkaiden kirjastokäyttämistä*

Kokoelmat kirjastotilassa, valitkaa sopivat vaihtoehdot*

Viestintä ja markkinointi, valitkaa sopivat vaihtoehdot*

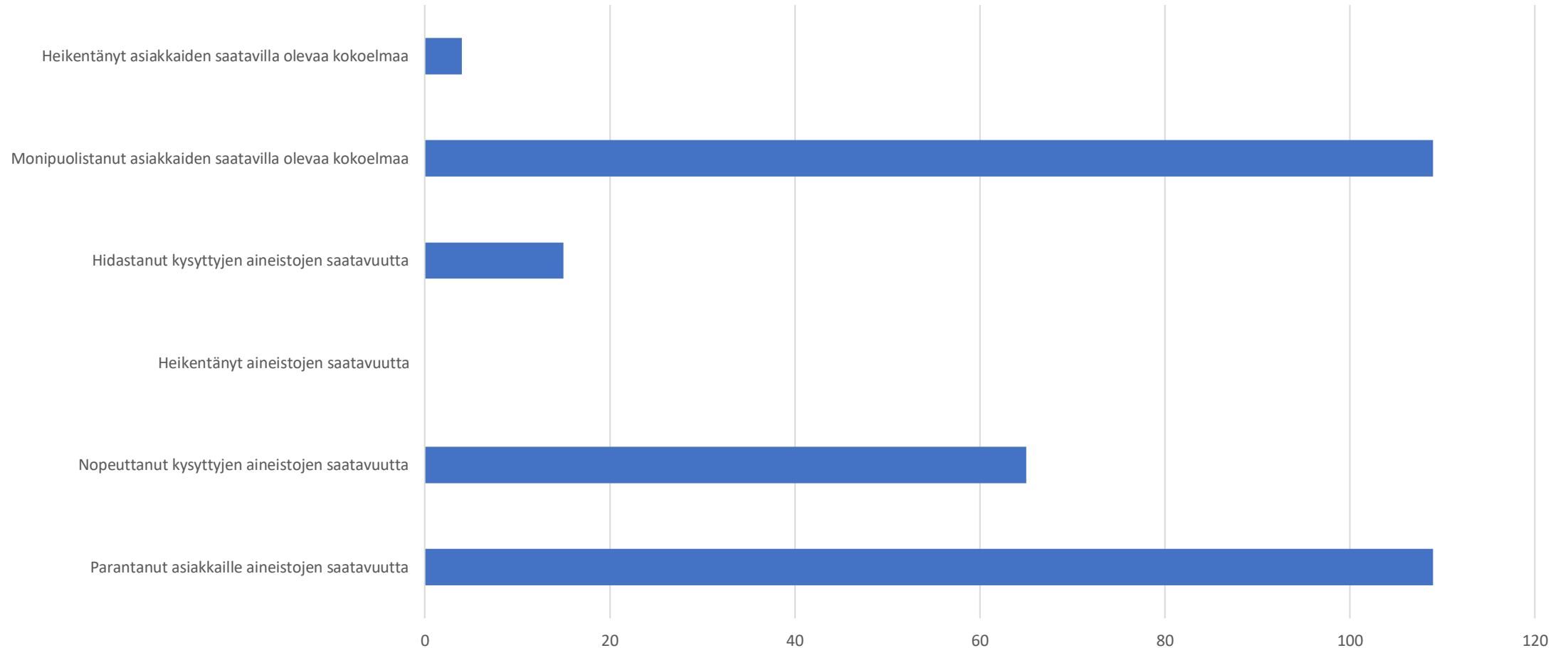

Viestintä ja markkinointi

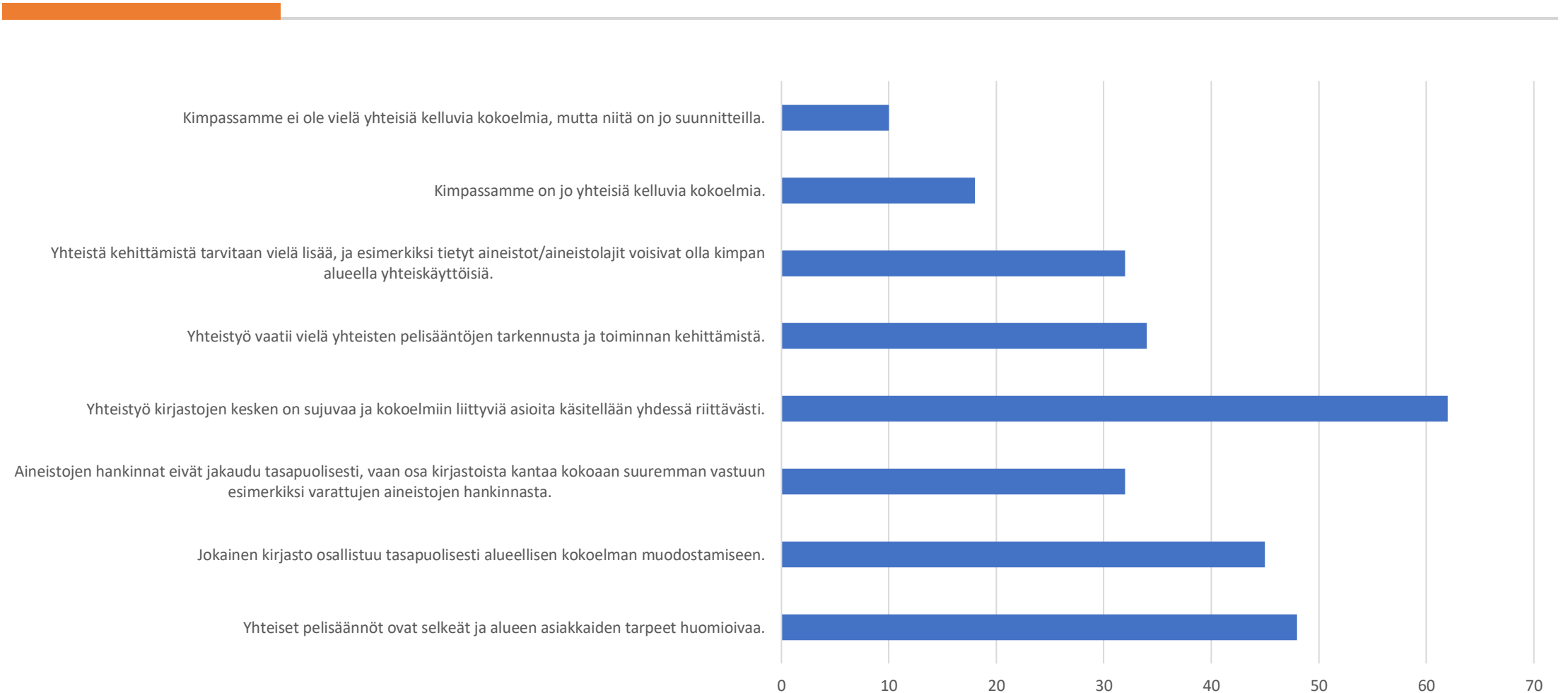

- *"Olemme tarkastelleet asiakkaiden lainauskäyttäytymistä ja kulkureittejä, jolloin olemme pystyneet kohdentamaan aineistojen esittelypisteitä paremmille paikoille."*
- *"Neuvolan aulassa olemme pitäneet vuosia vaihtuvia kirjanäyttelyjä eri aiheista."*
- *"Asiakkaiden tavoittaminen on haasteellista, epävarmaa on se, minkä verran aineistonostot tavoittavat asiakkaita eri kanavien kautta. Kokoelmatilan vähentäminen aiheuttaa väistämättä lisää logistiikkaa, koska aineistoa joudutaan lähettämään tilanpuutteen vuoksi muihin yksiköihin tai aineistohotelleihin. Erityisesti pienissä kirjastoissa kokoelmia on vaikea pitää kiinnostavina ja mahdollistaa "aikomattomat löydöt". Tämä kiihdyttää "click and pick" -ilmiötä entisestään, itseä kiinnostavat aineistot saadaan etupäässä varausten kautta. Jos toimipisteen aikuisten aineiston lainoista yli 50 % toteutuu varausten kautta, millaisia kokoelmia ylipäänsä on järkevää ylläpitää? Korostuuko tilassa lastenaineistojen osuus (mikä tietysti on myös tärkeää)? Mihin vapautuvaa tilaa käytetään? Rakennetaanko uudet tilat lähtökohtaisesti jo hyvin suppeille kokoelmille? Vaikka avokokoelmat ovat suppeat, pitää varmistaa, että henkilökunta tuntee kokoelmia laajemminkin. Kokoelmat kuitenkin muodostavat perustan kaikelle muulle kirjastossa tehtävälle työlle (tapahtumat, lukutaitojen ylläpito, demokratiatyö, hakeutuvat palvelut...)"*
- *"Viestintää ja markkinointia olisi hyvä tehdä mahdollisimman paljon, mutta vaikeus on tavoittaa asiakasyleisöä, sillä harva seuraa kirjaston somea. Tähän ongelmaan pitäisi keksiä jokin ratkaisu, mutta resurssit eivät siihen riitä."*

Kimppa/alueellinen yhteistyö alueellamme on, valitkaa sopivat vaihtoehdot: *

Arvioikaa kimppa/alueellista yhteistyötä alueellanne kokoelmien näkökulmasta valitsemalla kaikki paikkaansa pitävät vaihtoehdot. *

Miten näette kirjastojen kokoelmien tulevaisuuden ja niiden merkityksen ja arvostuksen osana kirjastopalveluja? Millaisia huolenaiheita, tai toisaalta toiveita ja ideoita haluatte nostaa erityisesti esille kirjastojen kokoelmiin liittyen?*

- Laatu/määrä
- Määrärahojen kehitys, päättäjien ymmärrys kokoelmien merkityksestä
- Hintojen nousu, nousevat e-aineistojen kustannukset
- Viestintä/markkinointi -kansalaisten ajankäyttö
- Lukemisen tulevaisuus
- Varastoinnin tulevaisuus, karsittavat varastot, Varastokirjaston tilat ja resurssit
- Aineistojen saatavuus, kirjojen kustantaminen, monipuolinen tarjonta, kirja-alan tulevaisuus
- Kokoelmat jatkossakin kirjastotoiminnan ydin. Digitaalisten aineistojen määrä tulee kasvamaan.

Kokoelmien tulevaisuus

- *”Laajat, monipuoliset ja uudistuvat kokoelmat ovat kirjastotoiminnan kovaa ydintä, jonka merkitystä kannattaa pitää aktiivisesti esillä. Väheksymättä helposti saavutettavia e-aineistoja hyvänä täydennyksenä palveluihimme voisi ajatella kirjastojen ydintehtävällään vaalivan ja pitävän yllä pitkän tekstin ja kokonaisten teosten lukemiseen liittyvää rauhoittumisen, keskittymisen ja syventymisen kulttuuria. Painettu kirja ei riko hyvää flow-tilaa notifikaatioilla - voisiko tämä olla tunkkaiseksikin mielletyn ”kirjavaraston” uudelleen löydetty vahvuus sekä tilana että mielikuvissa?”*
- *”Kokoelmatyön nostaminen keskiöön avaa näköaloja uusine kehittämismahdollisuuksineen sekä paikallisesti, alueellisesti että valtakunnallisesti.”*
- *”Kokoelmilla on merkittävä osa kirjastojen tulevaisuutta, vaikka ne jäävätkin tällä hetkellä varjoon kaikkien muiden tarpeiden taakse. Tapahtumat ja hyvinvointityö ovat teemoina nyt ajankohtaisia, eikä ehkä ymmärretä, että sitä hyvinvointityötä tehdään myös ajantasaisen kokoelman kautta.”*
- *”Huolenaiheena on, että päättäjät eivät välttämättä ymmärrä fyysisten kokoelmien ja niitä varten tarvittavien tilojen tarpeellisuutta vaan kuvittelevat e-aineistojen korvaavan ne pikkuhiljaa.”*

Yhteenveto

Asiakaskäyttäytyminen

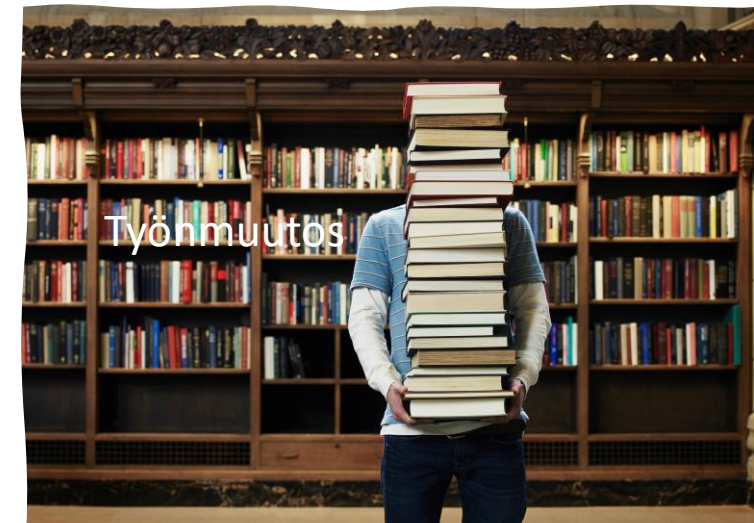
Asiakastarpeet

Eriarvoisuus

Kirjallisuus

Työnmuutos